

FINANSAL KİRALAMA SEKTÖRÜNDE PİYASA YOĞUNLAŞMASININ ANALİZİ: TÜRKİYE'DE REKABET Mİ, TEKELLEŞME Mİ?*

Dr. Öğr. Üyesi Filiz Daşkiran
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
ORCID: [0000-0003-1139-2794](#)
ROR ID: [ror.org/05n2cz176](#)

Doktora Öğr. Bilal Telkök
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
ORCID: [0009-0009-7395-7050](#)
ROR ID: [ror.org/05n2cz176](#)

• • •

Öz

Bu çalışma, Türkiye'de finansal kiralama sektöründe 2013-2024 dönemine ait piyasa yoğunlaşma düzeyini analiz etmektedir. Veriler bu şirketlerin gelir tablolarından elde edilmiştir. Analiz sonuçları, CR4 ve CR8 oranlarının sırasıyla çoğu yıl %50 ve %70'in üzerinde seyretmesi nedeniyle sektörde yüksek yoğunlaşma olduğunu, büyük firmaların piyasada baskın konumda bulunduğunu göstermektedir. HHI değerlerinin 1000 eşliğinin altında kalması ise rekabetçi dinamiklerin belirli ölçüde sürdüğünü ortaya koymaktadır. CR4, CR8 ve HHI göstergeleri karşılaştırıldığında yoğunlaşma eğilimi açısından aynı yönlü seyir izlemekle birlikte piyasa yapısının sınıflandırılması bakımından farklı yoğunlaşma düzeylerine işaret etmektedir. Bulgular, sektörde bazı büyük firmaların önemli paylara sahip olduğunu ancak sektörün tamamen tekeli bir yapıya bürünmediğini göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda çalışmanın sonunda rekabetin teşvik edilmesi ve firma çeşitliliğinin korunmasına yönelik politika önerileri sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Finansal kiralama, N-Firma yoğunlaşma oranı, Herfindahl-Hirschman endeksi

*Analysis of Market Concentration in the Financial Leasing Sector:
Competition or Monopolization in Turkey?*

Abstract

This study analyzes the level of market concentration in the financial leasing sector in Turkey for the period 2013-2024. Data was obtained from the income statements of these companies. The analysis results show that there is high concentration in the sector, with CR4 and CR8 ratios consistently above 50% and 70% respectively in most years, indicating that large firms hold a dominant position in the market. The fact that HHI values remain below the 1000 threshold suggests that competitive dynamics persist to a certain extent. While CR4, CR8, and HHI indicators show a similar trend in terms of concentration, they indicate different levels of concentration in terms of market structure classification. The findings show that some large firms hold significant shares in the sector, but the sector has not become a complete monopoly. Based on these results, the study concludes with policy recommendations aimed at promoting competition and maintaining firm diversity.

Keywords: Leasing, N-Firm concentration ratio, Herfindahl-Hirschman index

* Makale geliş tarihi / Received date: 02.08.2025
Makale kabul tarihi / Accepted date: 04.12.2025
Erken görünüm tarihi / Published online: 25.02.2026

Yazar email: filizcls@mu.edu.tr
btelkok@gmail.com

Finansal Kiralama Sektöründe Piyasa Yoğunlaşmasının Analizi: Türkiye’de Rekabet mi, Tekelleşme mi?

Giriş

Herhangi bir firma için kiralama mı yoksa satın alınanın mı tercih edileceği, sermaye mallarının edinilmesi, bakımı ve elden çıkarılması süreçlerinde hangi yöntemin daha düşük finansal olmayan (zaman, idari yük, esneklik kaybı gibi) maliyetlere sahip olduğuna bağlıdır (Miller & Upton, 1976, s. 761). Bu bağlamda finansal kiralama (leasing), bir tarafın (kiracının), başka bir tarafa (kiralayana) ait olan bir ekipmanı belirli bir süre boyunca kullanmasına imkan tanıyan ve bu kullanım karşılığında düzenli ödemelerin yapıldığı sözleşmeye dayalı bir finansman yöntemidir. Finansal kiralamanın en temel özelliği, ekipmanın kullanım hakkı ile mülkiyet hakkının birbirinden ayrılmış olmasıdır. Bu bağlamda kiracı, varlığın sahibi olmadan kullanımından faydalanabilmektedir (Deelen vd., 2003, s. 3).

Kiralama, özellikle sermayesi sınırlı olan ya da mevcut sermaye ve nakit akışlarını farklı amaçlar için kullanmak isteyen işletmeler açısından, varlık edinimi için cazip bir finansman yöntemi sunmaktadır. Bunun yanı sıra, kiralama işlemleri, varlık sahipliğine bağlı olarak ortaya çıkabilecek riskleri azaltmak amacıyla da tercih edilmektedir. Her ne kadar kiralama kendi içinde belirli riskler barındırır da bu riskleri en aza indirmeye yönelik çeşitli sözleşme türleri ve yapılandırılmalar geliştirilmiştir. Ayrıca kiralama, bir varlığa ilişkin mülkiyet haklarını kiracı ve kiralayan arasında bölüştürerek, tarafların farklı işlevlerde uzmanlaşmasına imkan tanımakta ve mülkiyet temelli sözleşmesel kısıtların aşılmasını kolaylaştırmaktadır (Merrill, 2020, s. 221). Dolayısıyla finansal kiralama uygulamalarının nasıl bir gelişim gösterdiğini incelemek, söz konusu finansman yönteminin işleyişi ve sektörel etkileri hakkında daha kapsamlı bir değerlendirme yapmayı mümkün kılmaktadır.

Türkiye’de 1985 yılında “3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu” yürürlüğe girmiştir (Finansal Kurumlar Birliği, 2025a). Bu Kanunun amacı, finansman sağlamaya yönelik finansal kiralama sözleşmesi düzenlemektir.

Sözleşmeye taşınır veya taşınmaz mallar konu olabilirken patent gibi fikri ve sınai haklar konu olamaz (Mevzuat, 1985). Bu doğrultuda finansal kiralama yapılacak mallar arasında tıbbi cihaz, bilgisayar, santraller, haberleşme cihazları, enerji tesisleri, kara ve hava taşıma araçları, kuru yük gemisi, tankerler, deniz taşıtları, inşaat ve iş makinaları, vinç, matbaa makinası, üretim makinaları, tekstil makinaları, fabrika, hastane, otel ve büro ekipmanları, gayrimenkuller ve bilgisayar programlarının oğaltılmış nüshaları yer almaktadır (Finansal Kurumlar Birliği, 2025a). Sözleşmeye konu olabilecek malların kapsamının bu kadar geniş olması sektörün zaman içinde çeşitlenmesine ve farklı varlık türlerinde uzmanlaşmış firmaların faaliyet göstermesine imkan tanımıştır. Sektördeki bu genişleme, bazı büyük ölçekli firmaların belirli alt segmentlerde yoğunlaşmasına ve piyasa paylarını artırmasına yol açmaktadır. Buradan hareketle finansal kiralama sektörünün yapısını ve rekabet düzeyini anlamak amacıyla piyasa yoğunlaşmasının ölçülmesi önemli bir analitik ihtiyaç haline gelmiştir.

Yoğunlaşma terimi, belirli bir sektördeki firmalar arasında piyasa paylarının nasıl dağıldığını ve bu dağılımın rekabet düzeyi üzerindeki etkisini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Eğer piyasanın büyük bir bölümü yalnızca birkaç firma tarafından kontrol ediliyorsa, bu durum piyasada yüksek düzeyde bir yoğunlaşma olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, hiçbir firmanın satışlar üzerinde belirgin bir ağırlığı yoksa, piyasanın düşük yoğunlaşmaya sahip olduğu, yani daha rekabetçi bir yapıda bulunduğu ifade edilmektedir (Durlauf & Blume, 2016, s. 107).

Piyasa yoğunlaşması, çeşitli göstergeler aracılığıyla ölçülebilen bir kavram olup, rekabet düzeyinin belirlenmesinde önemli bir araçtır. Bu bağlamda en yaygın kullanılan iki ölçüt, yoğunlaşma oranları (CR) ve Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI)’dir. Yoğunlaşma oranları, genellikle ilgili sektördeki en büyük dört (CR4), sekiz (CR8) veya on iki (CR12) firmanın toplam piyasa paylarını temel alarak hesaplanır. Buna karşılık, Herfindahl-Hirschman Endeksi, sektörde faaliyet gösteren tüm firmaların piyasa paylarının kareleri alınarak toplanmasıyla elde edilir ve bu yönüyle piyasa yapısının daha ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesini sağlar. HHI’nin tüm firmaları dikkate alan yapısı nedeniyle yoğunlaşma düzeyini ölçmede daha kesin ve güvenilir bir gösterge olduğu genel kabul görmektedir (Pavic vd., 2016, s. 1).

Bu çalışmanın temel amacı, finansal kiralama sektöründe 2013-2024 dönemi boyunca piyasa yapısındaki yoğunlaşma eğilimlerini karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Dolayısıyla firmaların sektördeki gelir temelli pazar payları üzerinden yoğunlaşma düzeyini ölçmek hedeflendiği için faaliyet gelirleri, firmaların sektördeki etkinliğini temsil eden anlamlı bir değişken olmaktadır. Bu doğrultuda, yıllar itibarıyla sektörel değişimi izleyebilmek adına,

firmaların yıllık esas faaliyet gelirleri üzerinden yoğunlaşma oranları (CR4, CR8) ve Herfindahl-Hirschman Endeksi ölçütleri kullanılarak sektörün rekabet düzeyi araştırılmakta ve elde edilen bulgular hem dönemsel eğilimleri hem de sektörde olası tekelleşme risklerini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Türkiye’de finansal kiralama sektörüne ilişkin piyasa yoğunlaşması daha önce farklı dönemleri kapsayacak şekilde analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmalar sektöre ilişkin önemli bulgular sunmakla birlikte, güncel döneme ilişkin verilerin analiz edilmemiş olması önemli bir boşluk yaratmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada 2013-2024 dönemini kapsayan ve daha güncel bir veri seti üzerinden gerçekleştirilen yoğunlaşma analizi, literatüre hem zaman açısından bir süreklilik sağlamakta hem de sektörün günümüzdeki yapısına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme sunarak önemli bir katkı niteliği taşımaktadır. Ayrıca, farklı dönemlerdeki eğilimleri karşılaştırmalı olarak ele alma imkanı sunarak, sektördeki yoğunlaşma dinamiklerinin zaman içindeki dönüşümünü değerlendirmeyi sağlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın birinci kısmında Türkiye’de finansal kiralama sektörünün mevcut durumu, ikinci kısımda literatür taraması ve devam eden kısımda yöntem ve bulgulara yer verilerek sonuç kısmıyla çalışma tamamlanacaktır.

1. Türkiye’de Finansal Kiralama Sektörünün Mevcut Durum ve Yapısı

Finansal kiralama, işletmelerin ihtiyaç duydukları varlıklara sahip olmadan, belirli bir süre boyunca kullanım hakkını elde etmelerini sağlayan bir finansman yöntemi olması nedeniyle mülkiyet ile kullanım hakkını birbirinden ayıran bir yapıya sahiptir. Sermaye gereksinimini azaltması ve esneklik sağlaması açısından firmalar için önemli avantajları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde, Türkiye’de finansal kiralama sektörünün mevcut durumu ve yapısal özellikleri ele alınmakta; sektörün büyüklüğü ve finansal göstergeleri üzerinden genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Türkiye’de finansal kiralama firmalarının yıllar itibariyle sayısına ilişkin görünümü aşağıda yer alan tabloda paylaşılmaktadır:

Tablo 1: Türkiye’deki Finansal Kiralama Firmalarının Sayısı

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Firma Sayısı	32	29	26	26	25	23	23	22	22	21	20	19

Kaynak: Finansal Kurumlar Birliği. (2025b). Finansal kiralama özet finansal veriler. <https://www.fkb.org.tr/raporlar-ve-yayinlar/raporlar/finansal-kiralama-sektor-raporlari/>.

Tablo 1’e göre Türkiye’de 2013-2015 yılları arası finansal kiralama sektöründe hızlı bir düşüş yaşanmış ve firma sayısı 32’den 26’ya düşmüştür. 2016-2019 yılları arasında görece bir istikrar dönemi ile firma sayısı 23-26 bandında seyretmiştir. 2020 yılı sonrasında ise firma sayısında tekrar düşüş yaşanmaya devam etmiş ve 2024 yılında bu sayı 19’a kadar inmiştir. 2020 sonrası bu gerilemenin temelini, pandemi sürecinde özellikle sermaye yapısı zayıf firmaların sektörden çekilme eğilimiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak 2013 yılında 32 olan firma sayısının 2024 yılına gelindiğinde 19’a gerilemesi, Türkiye’de son on yıl içinde finansal kiralama sektöründe %40’a yakın bir daralmanın olduğuna işaret etmektedir.

Sektörde faaliyet gösteren firmaların yıllık mali performanslarına ilişkin veriler aşağıda yer alan Tablo 2’de paylaşılmaktadır:

Tablo 2: Türkiye’deki Finansal Kiralama Firmalarının Mali Göstergeleri (Milyon TL)

Aktif Büyüklük	389.337
Finansal Kiralama Alacakları	272.158
Takipteki Alacaklar	10.237
Dönem Net Kârı	7.403
Özkaynaklar	68.733

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2025b). Finansal kiralama sektörü verileri. <https://www.bddk.org.tr/BultenAylikBdmk/tr/>

Tablo 2’de yer alan 2025 yılı Nisan ayı verileri incelendiğinde, finansal kiralama sektörünün toplam aktif büyüklüğü 389.337 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu değer, sektörün Türkiye finansal sistemi içerisindeki kayda değer büyüklüğünü ve faaliyetlerini istikrarlı biçimde sürdürdüğüne işaret etmektedir. Yine Tablo 2’de görülen ve toplam aktiflerin yaklaşık %70’ini oluşturan 272.158 milyon TL tutarındaki finansal kiralama alacakları, sektörün temel faaliyet alanının leasing işlemleri olduğunu ve bu işlemlerin bilanço yapısındaki ağırlığını göstermektedir. Takipteki alacaklar ise 10.237 milyon TL düzeyindedir ve bu tutar, toplam kiralama alacaklarının yaklaşık %3,76’sına karşılık gelmektedir. Bu oran, kredi riski açısından dikkatle izlenmesi gereken bir gösterge olmakla birlikte, sektör genelinde henüz kritik bir düzeye ulaşmamış olduğu yönünde değerlendirilebilir. Aynı dönemde sektörün elde ettiği net kâr 7.403 milyon TL olarak kaydedilmiş olup, bu durum sektörün faaliyetlerini kârlı biçimde sürdürdüğüne ve sermaye getirisi açısından olumlu bir hava sergilediği anlamına gelmektedir. Ayrıca sektörün özkaynak büyüklüğü 68.733 milyon TL

olarak gerçekleşmiş ve aktif toplamına oranla yaklaşık %17,6'lık bir düzeye ulaşmıştır. Bu oran, finansal kiralama sektörünün güçlü bir sermaye yapısına sahip ve özkaynakla finansman kapasitesinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

Türkiye'deki finansal kiralama sektöründe en büyük paya sahip mal grupları sıralamasında ilk sıralarda iş ve inşaat makinaları, diğer makine ve ekipmanlar, gayrimenkul, tekstil makinaları, metal işleme makinaları ve karayolu taşıtları gelmektedir (Finansal Kurumlar Birliği, 2025a). Aşağıda yer alan Tablo 3'te 2013-2024 yılları arası Türkiye'deki finansal kiralama sektörü verileri toplam işlem hacmi ve sözleşme adedi bazında verilmiştir.

Tablo 3: Finansal Kiralama Sektörü Verileri (2013-2024)

Yıllar	Toplam İşlem Hacmi (TL)	Sözleşme Adedi
2013	13.888.060	19.889
2014	17.058.391	20.302
2015	17.312.466	23.125
2016	18.619.606	23.751
2017	22.567.624	23.382
2018	22.186.996	17.242
2019	14.663.561	10.442
2020	23.478.557	13.802
2021	36.134.356	19.753
2022	67.164.897	19.543
2023	121.536.732	20.854
2024	182.311.043	36.237

Kaynak: Finansal Kurumlar Birliği. (2025c). Birlik faaliyet raporları. <https://www.fkb.org.tr/raporlar-ve-yayinlar/raporlar/birlik-faaliyet-raporlari/>.

Tablo 3'ün ikinci sütunu finansal kiralama sektörüne ilişkin 2013-2024 yılları arası toplam işlem hacmini göstermektedir. Türkiye'de 2018 yılının ikinci yarısında kur tarafında görülen spekülasyon atakların, yükselen faiz oranlarının ve finansmana erişimdeki sıkılaştırmanın (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018, s. 17), finansal kiralama sektörünün toplam işlem hacminde 2019 yılına kadar devam eden artış eğiliminin tersine dönmesine yol açtığı düşünülmektedir. 2020 yılından itibaren sektörde toparlanma başlamış ve toplam işlem hacminde düzenli artışlar devam etmiştir. Tablo 3'ün üçüncü sütununda da finansal

kiralama sektörünün yıllık sözleşme adetleri yer almaktadır. Toplam işlem hacmindeki eğilim, sözleşme adedinde de benzer şekilde gözlenmiştir. 2013-2018 döneminde süregelen artış eğilimi, 2018 ve 2019 yıllarında yerini d şuşe bırakmıştır. Bu gerilemede de işlem hacmindekine benzer ekonomik faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. 2020 yılı itibariyle sektör toparlanma sürecine girmiş ve izleyen yıllarda sözleşme adedi yeniden artış göstermiştir. 2024 yılında toplam işlem hacminde bir önceki yıla kıyasla artış gözlenmekle birlikte, sözleşme adedindeki artış daha yüksek bir oranda olmuştur. Bu durum, sektör genelinde ortalama işlem başına düşen tutarın sınırlı ölçüde azaldığına işaret etmektedir.

2. Literatür Taraması

Piyasa yapısı, yoğunlaşma oranları ve rekabet düzeyi, literatürde sıklıca ele alınan konular arasında yer almaktadır. İlgili sektördeki yoğunlaşmanın artması, rekabetin azalmasına ya da tekelleşme eğilimlerine yol açabileceği için bu ilişki üzerine yapılan çalışmalar önem kazanmaktadır. Piyasa yoğunlaşmasının farklı sektörlerdeki görünümlerini ele alan çok sayıda yerli ve yabancı çalışmaya literatürde rastlanılmakla birlikte finansal kiralama sektörü üzerine yapılmış çalışmalar ise oldukça sınırlı kalmıştır.

Morgan ve diğerleri (1980)’de Birleşik Krallık finansal kiralama sektörü ile ilgili olarak yaptıkları çalışmada bu sektörün genel olarak rekabetçi bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir. Ancak ticari bankacılık sektöründe güçlü bir konuma sahip olan dört büyük takas bankası, 1970’li yılların başından itibaren finansal kiralama faaliyetlerini de kendi iştirakleri aracılığıyla yürütmeye başlamıştır. Bu durum, finansal kiralama sektörünün Birleşik Krallık’ta birkaç büyük oyuncu tarafından kontrol edilmesine ve sektörel yoğunlaşmanın artmasına yol açmıştır. Dolayısıyla sektörün yapısının, genel rekabetçi karakterine kıyasla daha çok oligopolistik özellikler taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yusupova (2004), Rus ekonomisinde 1998’den sonra ortaya çıkararak hızla gelişen finansal kiralama faaliyeti için çalışmasını 2002-2003 yılları için analiz etmiştir. Toplam 100 firmanın yer aldığı piyasada, ilk 20 firma tamamlanmış işlemlerin %90,53’ n  gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda finansal kiralama piyasasında yüksek derecede yoğunlaşma gözlemlenmiştir. Yoğunlaşma oranlarının dinamiklerini gösteren CRn (n=4,6,8,10,20) değerleri incelendiğinde, 2002 yılında lider firmaların piyasa paylarını artırdığı ve yoğunlaşmanın yükseldiği; ancak 2003 yılında bu düzeyin azalarak yoğunlaşmanın hafiflediği tespit edilmiştir. Ayrıca 2003 yılında, bir önceki yıla kıyasla bu liderliğin daha sürdürülebilir hale geldiği ortaya konulmuştur.

Akel ve diğerleri (2010), Türkiye’de 2005-2008 dönemine ait İMKB’ye kayıtlı finansal kiralama firmalarında yoğunlaşmanın olup-olmadığını belirlemek için toplam aktiflerden yola çıkarak HHI analizi yapmıştır. Elde edilen HHI sonuçlarına göre finansal kiralama sektöründe 2006-2008 arası yoğunlaşma derecesi, 2005 yılına kıyasla yükselmiştir. Bu bulgu, finansal kiralama sektöründeki rekabetin ilgili dönemde azaldığını ve belli başlı firmaların piyasa paylarını artırarak daha baskın hale geldiğini göstermiştir.

Meriç ve Şıkyazar (2020), Türkiye’de 2014-2018 yıllar arası finansal kiralama sektörüne ilişkin aktif toplam, kira geliri ve finansman giderlerini esas alarak yoğunlaşma analizini (CR3, CR5 ve CR10) yapmıştır. Elde edilen yoğunlaşma oranları %70 ve üzeri bulunmuştur. Bu sonuçlar, sektörün oligopol bir yapı sergilediğini ve rekabet düzeyinin düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Bıtrak (2022) yılında Türkiye’de finansal kiralama sektörünün, 2011-2021 yıllarına ilişkin piyasa yoğunlaşmasını esas faaliyet gelirlerinden hareketle analiz etmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, 2017, 2018 ve 2021 yılları hariç ve Rosenbluth ile Hannah-Kay endeksi dışındaki diğer hesaplanan endekslerde yoğunlaşma oranlarının, firma sayısından bağımsız olarak azaldığını göstermiştir. İncelenen yıllar itibarıyla, CR4 endeksi %50’nin üzerinde hesaplanarak piyasanın oligopol yapıda olduğunu, CR8 endeksi ise %70’in üzerinde hesaplanarak piyasanın monopol yapıya yakın olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda HHI, 2012-2017 ve 2020 yıllarında finansal kiralama sektörünün düşük yoğunlaşmaya, 2018-2019 ve 2021 yıllarında ise kısmi bir yoğunlaşmaya sahip olduğunu açığa çıkarmıştır.

Finansal kiralama sektörü özelinde yapılan akademik çalışmaların sayıca az olması nedeniyle literatür taramasında bankacılık, sigortacılık ve gayrimenkul yatırım ortaklıkları gibi benzer rekabet dinamiklerine sahip sektörlerden de yararlanılmıştır. Bu sektörlerin finansal yapı ve piyasa işleyişi açısından gösterdiği benzerlik, yoğunlaşma analizlerinin karşılaştırmalı değerlendirilmesine imkan tanımaktadır. Literatür, bu doğrultuda tematik bir bütünlük içinde yapılandırılmaya çalışılmış ve aşağıda bu çalışmalardan bir kısmı yıllara göre özetlenmiştir.

Yayla (2007) tarafından Türk bankacılık sektöründeki yoğunlaşma; aktifler, krediler, mevduat ve ciro açısından eşzamanlı olarak ele alınmış ve rekabet yapısı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre ilgili piyasadaki yoğunlaşma 1995-1999 yılları arasında azalma eğilimi, 2000-2005 yılları arasında ise artış eğilimi sergilemiştir.

Skuflic ve diğerleri (2011) yılında Hırvatistan’da yer alan sigorta firmaları arasındaki yoğunlaşmayı brüt prim büyüklüğünü temel alarak analiz etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Hırvatistan’da incelenen sektördeki pazarın büyük

bölümünün az sayıda firmanın kontrolünde olduğu belirlenmiştir. En büyük dört firmanın pazarın yaklaşık %60’ını, en büyük sekiz firmanın ise pazarın %80’ini kontrol ettiği ortaya çıkmıştır. Bu oranlar ile sektördeki 25 firmadan yalnızca dördünün piyasanın neredeyse  t e ikisine hakim olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uysal ve  z t rk (2011), Türk yatırım fonu sektörünün rekabet yapısını analiz etmeyi ve bu yapının zaman içindeki değişimini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda, 1988-2005 dönemine ait veriler kullanılarak HHI ve dört-firma yoğunlaşma oranı (CR4) aracılığıyla menkul kıymet yatırım fonları sektöründeki yoğunlaşma düzeyi incelenmiştir. Analiz, tüm menkul kıymet yatırım fonlarının yanı sıra A-tipi ve B-tipi fonlar özelinde de ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, söz konusu dönemde Türk menkul kıymet yatırım fonu sektöründe rekabet düzeyinin yoğunlaşma riski oluşturacak  l de yüksek olmadığını ve sektörün oligopol bir piyasa yapısında faaliyet gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, A-tipi yatırım fonlarının B-tipi fonlara kıyasla daha rekabetçi bir yapıya sahip olduğu da belirlenmiştir.

Kramaric ve Kitic (2012), 2000-2010 yılları arasında Avrupa Birliği’ne yeni katılan ülkelerde sigortacılık sektörünün piyasa yapısını ve yoğunlaşma düzeyini brüt prim tutarlarını dikkate alarak incelemiştir. Çalışmada yoğunlaşma oranı (CR_n), HHI ve Entropi endeksi gibi yaygın olarak tercih edilen göstergeler kullanılarak sektörün yapısı analiz edilmiştir. Sonuçlar, incelenen tüm ülkelerde yoğunlaşma düzeyinin farklı oranlarda da olsa azaldığını göstermiştir. Estonya ve Slovenya’da orta düzeyde yoğunlaşma ve sıkı bir oligopol yapı tespit edilirken; Bulgaristan,  ek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Romanya’da ise daha düşük yoğunlaşmaya sahip, rekabetçi bir piyasa yapısı belirlenmiştir.

Barjaktarovi  ve diğerleri (2013), 2007-2012 yılları arasında Orta ve Doğu Avrupa  lkelerinin bankacılık sektöründe yoğunlaşma ile rekabet düzeyi arasında bir ilişki olup-olmadığını incelemiştir. Bu amaçla, bilançoda yer alan varlıklar, onaylanmış krediler ve toplanan mevduatlar baz alınarak CR5 ve HHI hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, yoğunlaşma düzeyi ile rekabet gücü arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını açığa çıkarmıştır. Ayrıca, CR5 değerlerinin %46 ile %85 arasında değişen oranları, analiz edilen ülkelerde bankacılık sektörünün orta ile yüksek düzey arasında farklılaşan bir şekilde yoğunlaştığını göstermiştir. HHI değerleri ise 559 ile 2070 arasında değişmiştir. Bu kapsamda, Sırbistan, Bulgaristan ve Macaristan’ın bankacılık piyasaları düşük yoğunlaşmaya sahip olarak değerlendirilirken, Makedonya, Karadağ, Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Arnavutluk ise orta düzeyde yoğunlaşmış piyasa yapısında sınıflandırılmıştır.

Öksüzler ve Bayır (2014), 1990-2012 döneminde Türk bankacılık sektörünün piyasa yapısını incelemiş ve Avrupa Birliği  lkeleriyle karşılaştırmalı bir analiz gerçekleştirmiştir. Çalışmada, sektörün toplam aktif, toplam mevduat

ve toplam kredileri dikkate alınarak hesaplanan CR endeksi bulgularına göre, 1990'lı yılların başında zayıf oligopol yapıya sahip olan sektörün, 1990'ların sonuna doğru teknelci rekabete yakınlaştığı gözlemlenmiştir. 2000'li yılların başından itibaren ise sektör, önce zayıf oligopol, ardından güçlü bir oligopol yapıya evrilmiştir. Bu dönüşümde banka birleşmeleri ile yabancı banka girişlerinin etkili olduğu belirtilmiştir. HHI verilerine göre de 1990-2012 döneminde toplam aktifler ve toplam krediler açısından zayıf oligopolistik yapı korunurken, toplam mevduatlar açısından sektörün 2003 yılından itibaren güçlü bir oligopol yapıya geçtiği tespit edilmiştir.

Repková ve Stavárek (2014), 2002-2010 yılları arasında Türkiye'de finansal kriz ve bankacılık reformlarının ardından bankacılık sektöründeki rekabet durumu ve piyasa yoğunlaşmasını incelemiştir. CR3, CR5 ve HHI analizleri sonucunda, Türk bankacılık sektöründe neredeyse hiç yoğunlaşma olmadığı ortaya konulmuştur. Bu durum özellikle kredi piyasası ve bankacılık varlıkları için geçerli olmaktadır. Ancak, mevduat piyasasında ise en büyük bankaların daha yüksek piyasa payına sahip olduğu görülmüştür. Sorunlu bankaların satın alınması, tasfiye edilmesi ve yabancı bankalarla gerçekleştirilen birleşmeler nedeniyle dönem içerisinde banka sayısının, 54'ten 45'e (%16 azalış) düşmüş olması dikkate alındığında, sektörün yoğunlaşma düzeyinin düşük çıkmasının beklenmedik bir durum olduğu ifade edilmiştir.

Burucu ve Contuk (2016) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, portföyü ağırlıklı olarak gayrimenkul projelerine dayalı menkul kıymetlerden oluşan Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları (GYO) sektöründeki rekabet düzeyi aktif toplamlardan hareketle analiz edilmiştir. 2000-2014 dönemine ilişkin veriler kullanılarak, sektörün rekabet yapısı CR4, CR5 ve HHI'den oluşan yoğunlaşma göstergeleri aracılığıyla incelenmiştir. Analiz sonuçları, Türkiye'deki GYO piyasasının genel olarak oligopolistik bir yapıya sahip olduğunu; ancak inceleme dönemi sonunda piyasa yapısının teknelci rekabet yönünde evrildiğini ve rekabet düzeyinin görece olarak arttığını ortaya koymuştur.

Akel ve diğerleri (2016), Türkiye'de hayat dışı sigortacılık sektöründe aktif kârlılığı ile firma özellikleri arasındaki ilişkiyi ele alarak, kârlılığın piyasa yoğunlaşmasından mı yoksa işletme etkinliğinden mi kaynaklandığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada, piyasa payının %83,38'ini oluşturan 15 hayat dışı sigorta firmasının 2010-2015 dönemine ait toplam prim üretimi verileri kullanılmıştır. Bu verilerden hareketle sektörün yoğunlaşma düzeyini ölçmek amacıyla HHI hesaplanmış ve elde edilen değerlerin tüm analiz dönemi boyunca 1500'ün altında olması, piyasanın görece rekabetçi ve düşük yoğunlaşmaya sahip olduğunu açığa çıkarmıştır. Bu sonuçlar, sektördeki aktif kârlılığın piyasa

yoğunlaşmasından çok firmaların faaliyet performansına bağlı olduğu göstermiştir.

Hazar ve diğerleri (2017) tarafından yürütülen çalışmada, 2001 krizi öncesi ve sonrası dönemleri kapsayacak şekilde Türk bankacılık sektörüne ilişkin aktif toplamı, kredi, mevduat,  zkaynak, k r, şube ve çalışan sayısı verileri kullanarak, sektördeki yoğunlaşma düzeyi çeşitli endeksler aracılığıyla  l lm şt r. Elde edilen bulgulara göre, kriz öncesi ve sonrası dönemde aktif, mevduat, k r, kredi ve  zkaynak büyüklükleri açısından yoğunlaşma oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Söz konusu göstergelerden hareketle 2001 krizi sonrasında yoğunlaşma düzeylerinde artış gözlemlenmiştir. Buna karşın, şube ve istihdam edilen personel sayısı bakımından dönemler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Chunikhin ve diğerleri (2019), 2009-2018 dönemine ait ticari kredilerin toplamından oluşan veriler işığında Rusya bankacılık sektöründeki piyasa yoğunlaşmasını çeşitli göstergeler aracılığıyla ele almıştır. Çalışmada geliştirilen bütüncül metodolojik yaklaşım, sektörde görünürde çok sayıda bankanın faaliyet göstermesine karşın, piyasanın yapısal olarak tekelleşme özellikleri sergilediğini açığa çıkarılmıştır. Ayrıca, HHI ve standart yoğunlaşma oranları ise sektörün oligopolistik sınırlar içerisinde konumlandığını göstermiştir. Araştırmacılar elde edilen bu bulguların, Rus bankacılık sektöründe piyasa yapısının açık biçimde tanımlanamayacak  l de karmaşık ve geçişli bir karakter taşıdığını ifade etmiştir.

İğdeli ve Bakırtaş (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye hayat sigortası piyasasında 2009-2018 dönemine ait aylık toplam prim üretimi verileri kullanarak, piyasa yoğunlaşmasının sektörün büyümesi üzerine etkisi incelenmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle CR4, HHI ve Entropi yoğunlaşma göstergeleri aracılığıyla piyasadaki rekabet düzeyi  l lm ş; söz konusu dönemde yoğunlaşma oranlarının genel olarak azalan bir eğilim sergilediği, yani rekabetin zamanla arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca piyasa yoğunlaşmasının azalması ve dolayısıyla rekabetin artmasının, sektörün büyümesini destekleyici bir rol oynayabileceği ortaya konmuştur.

Apan (2020)  alışmasında, 2007-2018 döneminde Türkiye’de GYO sektörünün piyasa yapısını ve rekabet düzeyini CR4, CR8 ve HHI göstergelerini kullanarak incelemiştir. Sonuçta aktif büyüklükler temel alınarak hesaplanan yoğunlaşma göstergelerinin genel olarak zaman içerisinde azaldığı ve 2012 sonrası dönem için yoğunlaşma oranları ile GYO sayısı arasında negatif bir ilişkinin olduğu açığa çıkmıştır. Sektörün piyasa yapısı bakımından ise 2007-2011 döneminde monopolistik, 2012-2018 döneminde ise oligopolistik özellikler sergilediği tespit edilmiştir.

Kara ve Kara (2020), 2003-2019 dönemine ilişkin katkı payı tutarları aracılığıyla Türkiye bireysel emeklilik sektöründeki firmaların piyasa yapısını incelemiş ve sektörde rekabetin arttığını, yoğunlaşmanın ise azaldığını ortaya koymuştur.

Balkan (2024) çalışmasında, 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile kurulan katılım bankalarının piyasa yapısını 2006-2023 dönemine ait toplam aktifler, krediler ve toplanan fonlar aracılığıyla analiz etmiştir. Çalışmada, piyasa yapısındaki değişimleri açıklamak için CRn, HHI, Entropi, Hause, Hannah ve Kay ile Rosenbluth-Hall-Tideman yoğunlaşma ve rekabet endeksleri kullanılmıştır. Bulgular, 2015'te Bank Asya'nın fona devrinin, kamu bankalarının piyasaya girişinin, 2018'de döviz kurundaki ani yükselişin, pandemi döneminin ve 2021 sonrası faiz politikalarının katılım bankacılığı piyasasında önemli etkiler yarattığını ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda kamu bankalarının piyasaya girişinin yoğunlaşmayı azaltıp rekabeti artırdığı, banka sayısının artmasıyla da piyasanın tam rekabete yaklaştığı ancak oligopolistik özelliklerin de sürdüğü belirlenmiştir.

3. Yöntem ve Bulgular

3.1. Yoğunlaşmanın Ölçülmesi (CR4 ve CR8)

Bir sektördeki yoğunlaşma, piyasanın ne ölçüde firmalar tarafından kontrol edildiğini gösteren önemli bir yapısal göstergedir. Literatürde yapılan çalışmalarda en çok kullanılan yöntemler arasında yoğunlaşma oranı (CRn) ve Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI) yer almaktadır.

CRn göstergesi, ampirik literatürde en yaygın kullanılan yoğunlaşma ölçütlerinden biri olarak öne çıkması (Khan, 2014, s. 152) nedeni ile bu çalışmada da tercih edilmiştir. Aynı zamanda bu ölçüt farklı dönemlerde sektör içindeki en büyük firmaların toplam pazar payındaki değişimi izlemeye imkan tanımakta ve böylece rekabetçi yapıdaki dönüşümün karşılaştırmalı olarak analiz edilmesini sağlamaktadır. CR4 endeksi, piyasadaki en büyük dört firmanın piyasa paylarının toplamı ile elde edilmektedir (Naldi & Flamini, 2014, s. 3). Aynı şekilde CR8 de piyasadaki en büyük sekiz firmanın piyasa paylarının toplamı ile oluşturulmaktadır. CRn göstergesinden yola çıkarak CR4 ve CR8 aşağıdaki (1) ve (2) nolu denklemde formülize edilmiştir (Bikker & Haaf, 2002a, s. 59):

$$CR4 = \sum_{i=1}^4 S_i \quad (1)$$

$$CR8 = \sum_{i=1}^8 S_i \quad (2)$$

(1) ve (2) nolu denklemlerin sonucuna göre:

$CR_n < 30$ ise düşük derecede yoğunlaşma,

$30 \leq CR_n < 50$ ise orta derecede yoğunlaşma,

$50 \leq CR_n < 70$ ise yüksek derecede yoğunlaşma,

$CR_n \geq 70$ ise çok yüksek derecede yoğunlaşma olarak kabul edilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2017).

Bu sınıflandırmadan hareketle çalışmada, finansal kiralama sektöründeki firma bazlı pazar paylarını hesaplamak amacıyla esas faaliyet gelirleri kullanılmıştır. Finansal kiralama sektöründe piyasa yoğunlaşmasının ölümünde esas faaliyet gelirleri, brüt kira değerleri, toplam işlem adedi, sözleşme sayısı, müşteri sayısı ya da aktif büyüklüğü gibi çeşitli göstergeler kullanılabilir. Nitekim yoğunlaşma ölümünde hangi değişkenin kullanılacağı sektörün yapısına bağlı olarak değişebilmektedir. Her bir gösterge, sektördeki rekabet yapısını farklı bir boyutuyla yansıtmaktadır. Literatür taramasında da benzer biçimde, yoğunlaşma ölümünde kullanılacak değişkenin sektörün yapısına göre farklılaştığı görülmektedir. Bu çalışmada esas faaliyet gelirlerinin dikkate alınmasının başlıca nedeni, finansal kiralama Őirketlerinin temel faaliyetinin kiralama işlemlerinden doğan gelirlerden oluşmasıdır. Söz konusu veriler, firmaların yalnızca işlem adetlerini değil, sektörde yarattıkları maddi etkiyi de ortaya koymaktadır. Ayrıca literatürde piyasa yoğunlaşmasının ölümüne yönelik yapılan çalışmalarda firmaların satış veya faaliyet geliri verilerinin temel değişken olarak kullanıldığı da görülmektedir (Autor vd., 2017; Benzid & Chermat, 2023; Bıtrak, 2022; Hall & Tideman, 1967). Bununla birlikte Türkiye’de finansal kiralama sektöründe esas faaliyet gelirleri BDDK tarafından düzenli, kamuya açık ve yıllar itibariyle karşılaştırılabilir bir biçimde raporlanmaktadır. Bu nedenle, çalışmada tercih edilen veri seti hem erişilebilirlik hem de güvenilirlik açısından da uygun bir  l t sunmaktadır. İlgili veri, firmaların kâr/zarar tablolarında yıllık olarak raporlanan ve esas olarak kiralama faaliyetlerinden elde edilen toplam geliri yansıtmaktadır. Her ne kadar bu gelir kalemi, geçmiş yıllarda yapılan çok yıllık sözleşmelerin bu yıla ait tahakkuk eden kira bedellerini içerse de sektör genelinde sözleşme sürelerinin benzer yapıda olması ve finansal raporlama standartlarının tüm firmalar için aynı esaslara dayanması nedeniyle karşılaştırmalı analizde göreli tutarlılık sunduğu düşünmektedir. Bu bağlamda çalışmada kullanılan veriler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan “Finansal Kiralama Őirketleri Kuruluş Listesi”nden elde edilmiştir (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2025a). Çalışmada 2013-2024 yılları arasındaki dönem ele alınmıştır. Bu yılların seçilmesinin temel nedeni, incelenen tüm firmalara ait verilerin sadece bu zaman aralığında eksiksiz olarak bulunabilmesidir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2017) önerdiği yoğunlaşma düzeylerine ilişkin eşik değerler dikkate alınarak, analiz edilen sektörlerle ilişkin CR4 ve CR8 değerleri hesaplanmış ve Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Finansal Kiralama Sektöründe CR4 ve CR8'e Göre Yoğunlaşma Düzeyleri (Türkiye/2013-2024)

Yıllar	Firma Sayısı	CR4 (%)	Bulgular	CR8 (%)	Bulgular
2013	32	50,02	Yüksek derecede yoğunlaşma	74,26	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2014	29	49,77	Orta derecede yoğunlaşma	74,37	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2015	26	50,77	Yüksek derecede yoğunlaşma	75,53	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2016	26	49,55	Orta derecede yoğunlaşma	75,06	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2017	25	49,69	Orta derecede yoğunlaşma	76,01	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2018	23	50,20	Yüksek derecede yoğunlaşma	78,38	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2019	23	48,28	Orta derecede yoğunlaşma	77,55	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2020	22	47,35	Orta derecede yoğunlaşma	76,93	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2021	22	49,52	Orta derecede yoğunlaşma	78,59	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2022	21	48,27	Orta derecede yoğunlaşma	79,96	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2023	20	49,63	Orta derecede yoğunlaşma	83,20	Çok yüksek derecede yoğunlaşma
2024	19	48,69	Orta derecede yoğunlaşma	84,74	Çok yüksek derecede yoğunlaşma

Kaynak: (1) ve (2) nolu denklemden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. Tabloda yer alan CR4 dört-firma yoğunlaşma oranını ve CR8 de sekiz-firma yoğunlaşma oranını ifade etmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen 2013-2024 dönemine ilişkin CR4 değerleri, finansal kiralama sektöründe ilk dört firmanın toplam piyasa payına odaklanarak sektörün yoğunlaşma düzeyini ortaya koymaktadır. CR4 oranları, incelenen dönemde yaklaşık olarak %47,3 ile %50,2 aralığında seyretmiştir. Bu oranlar, Türkiye İstatistik Kurumu (2017) sınıflandırmasına göre ağırlıklı olarak orta derecede, bazı yıllarda ise yüksek derecede yoğunlaşma düzeyine işaret

etmektedir. Bu bağlamda finansal kiralama sektörünün, CR4 açısından bakıldığında genellikle orta düzeyde yoğunlaşmış bir yapı sergilediği anlaşılmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren firma sayısının 2013’te 32 iken 2024’te 19’a düşmesine rağmen, CR4 oranlarında anlamlı bir artış gözlenmemiştir. Bu durum, piyasadan çekilen firmaların büyük ölçüde küçük ve düşük piyasa payına sahip firmalar olduğuna, dolayısıyla ilk dört firmanın görece piyasa ağırlığında ciddi bir değişim yaşanmadığına işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, firma sayısındaki azalma doğrudan bir yoğunlaşma artışına yol açmamıştır.

CR8 oranları, sektörün en büyük sekiz firmasının toplam piyasa payını yansıtarak, daha geniş kapsamlı bir yoğunlaşma düzeyinin analizine imkan tanımaktadır. İncelenen 2013-2024 dönemi boyunca elde edilen CR8 değerleri, her yıl için %74’ün üzerinde gerçekleşmiş ve sürekli olarak çok yüksek derecede yoğunlaşma düzeyinde kalmıştır. Bu bulgular, sektör yapısının yalnızca ilk dört değil, ilk sekiz firma etrafında da yoğunlaştığını, dolayısıyla sektörel rekabetin oldukça sınırlı bir oyuncu grubu arasında şekillendiğini göstermektedir. Özellikle 2023 ve 2024 yıllarında CR8 değerlerinin sırasıyla %83,20 ve %84,74 gibi oldukça yüksek düzeylere ulaşması, bu firmaların sektördeki hakimiyetlerini daha da pekiştirdiklerini ortaya koymaktadır. Firma sayısındaki azalmaya (2013’te 32 iken 2024’te 19) paralel olarak CR8 oranının artış göstermesi, piyasanın giderek daha az sayıda firma arasında bölündüğünü ve rekabetin yoğunlaştığını yansıtmaktadır. Bu durum, sektörde yaşanan birleşme, devralma veya faaliyet sonlandırma süreçlerinin, büyük firmaların piyasa paylarını artırmasına imkan tanıdığı şeklinde yorumlanabilir.

3.2. Yoğunlaşmanın Ölçülmesi (Herfindahl-Hirschman Endeksi-HHI)

Herfindahl-Hirschman Endeksi’ne (Rhoades, 1993, s. 188-189) göre (*i*) firmanın faaliyet gösterdiği ve (*i*). firmanın pazar payının¹ (MS_i)² olduğu bir piyasada,

$$HHI = \sum_{i=1}^n (MS_i)^2 \quad (3)$$

3 (nolu) denklemin sonucu $0 < HHI \leq 10000$ aralığında değişmektedir. $HHI=0$ ise rekabetçi bir piyasa yapısı, $HHI=10000$ ise saf monopol (tek el) söz konusu olmaktadır. 0 ile 1000 arası HHI düşük yoğunlaşmış (yüksek rekabet)

¹ Literatürde yoğunlaşmanın ölçülmesi konusunda yer alan çoğu kaynakta pazar payı *S* ile ifade edilirken Herfindahl-Hirschman Endeksi üzerine en çok atıf alan yayınlardan biri olan S. Rhoades’e (1993) ait çalışmada pazar payı *MS* ile ifade edilmiştir.

bir piyasa olarak kabul edilirken, 1000 ile 1800 arası kısmi yoğunlaşmış (orta derece rekabet) bir piyasayı ve 1800'ün üzerindeki HHI ise oldukça yoğunlaşmış (düşük rekabet) bir piyasayı ifade etmektedir (Naldi & Flamini, 2014, s. 3; Rhoades, 1993, s. 189; Thomas & Carson, 2011, s. 112). Aşağıda bulunan Tablo 5'te Türkiye'deki finansal kiralama sektörünün 2013-2024 yılları arası HHI'ne göre yoğunlaşma düzeyi yer almakta olup, bu tablo (3) nolu denklemden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır.

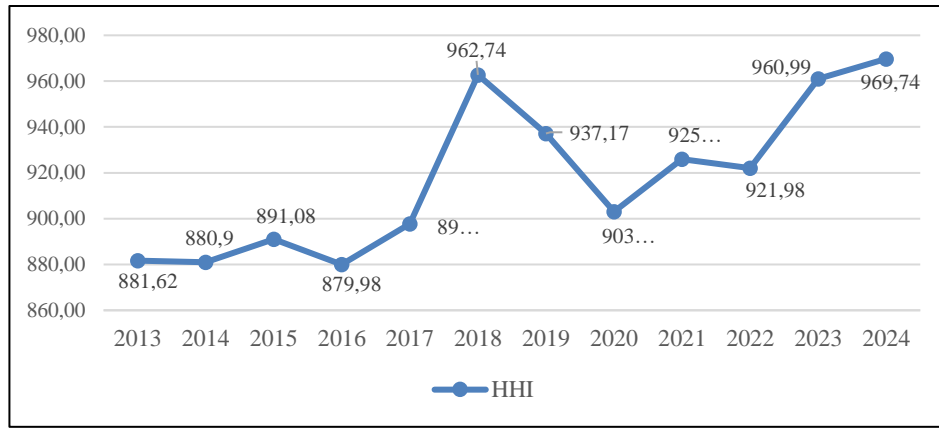
Tablo 5: Finansal Kiralama Sektöründe Herfindahl-Hirschman Endeksine Göre Yoğunlaşma Düzeyleri (Türkiye/2013-2024)

Yıllar	Firma Sayısı	HHI	Bulgular	Δ HHI
2013	32	881,62	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	
2014	29	880,90	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	-0,72
2015	26	891,08	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	10,18
2016	26	879,98	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	-11,1
2017	25	897,80	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	17,82
2018	23	962,74	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	64,94
2019	23	937,17	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	-25,57
2020	22	903,04	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	-34,13
2021	22	925,95	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	22,91
2022	21	921,98	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	-3,97
2023	20	960,99	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	39,01
2024	19	969,74	Düşük Yoğunlaşma/Yüksek Rekabet	8,75

Türkiye'de 2013-2024 yılları arasında ilgili sektör için HH endeksi 879,98 ile 969,74 arasında değişmektedir. HHI değerleri, gözlemlenen dönemde düşük yoğunlaşmış bir piyasa yapısının söz konusu olduğunu göstermektedir. Ancak, dikkat çekici bir eğilim olarak 2013-2021 döneminde firma sayısının 32'den 22'ye düşmesiyle birlikte HHI değerlerinin kademeli olarak arttığı

gözlenmektedir. Özellikle 2018 sonrası yıllarda yaşanan artış, yoğunlaşmanın hızlandığını ve sektörün giderek daha az sayıda firma etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır. 2020 yılı, küresel ölçekte Covid-19 pandemisinin etkilerinin devam ettiği yıldır. Bu bağlamda küçük ölçekli veya bağımsız finansal kiralama firmaların bu dönemde daha fazla zorlanmış olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla sermaye gücü düşük firmaların sektörden çekilmesi, faaliyetlerini azaltması veya yatırım kararlarını ertelemesi, aynı yıl kiralama işlemlerindeki genel düşüşün temel nedeni olarak değerlendirilebilir. Bu durumda, büyük ve güçlü firmalar mevcut talebi daha kolay karşılarken, küçük firmalar pastadan daha az pay almıştır. 2023 yılı itibarıyla HHI'nin 960,99 düzeyine ulaşması, rekabetin görece azaldığı bir piyasa yapısına işaret etmektedir.

Şekil 1: Türkiye’de Finansal Kiralama Sektöründe HHI Değerlerinin Seyri (2013-2024)

Tablo 5’de hesaplanan HHI değerleri kullanılarak yazar tarafından oluşturulan Şekil 1’deki yıllık değişimlere bakıldığında, HHI değerinde bazı yıllarda belirgin artışlar gözlemlenmiştir. Özellikle 2017-2018 arasında yaşanan 64,94’lük bir sıçrama, piyasa yapısında yoğunlaşmanın hızlandığı kritik bir döneme işaret etmektedir. Bu durum, sektördeki bazı firmaların piyasa paylarını artırdığını ya da bazı firmaların sektörden çekildiğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, analiz edilen dönemde Türkiye’de finansal kiralama sektöründe firma sayısındaki azalma ve HHI’deki yükselme, piyasa yoğunlaşmasının görece arttığını ve rekabet düzeyinin zamanla zayıfladığını ortaya koymaktadır. Ancak HHI’nin hala 1000’in altında kalması, sektörün henüz yüksek yoğunlaşma düzeyine ulaşmadığına da dikkat çekmektedir. Bu durum Şekil 1’de net bir biçimde görülmektedir.

Sonuç

Finansal piyasaların etkin işleyişi, kaynakların verimli dağılımını ve ekonomik büyümeyi doğrudan etkileyen temel unsurlardan biridir. Bu bağlamda, finansal kiralama (leasing) sektörü, özellikle yatırım mallarının finansmanında sunduğu alternatif modellerle işletmelere önemli avantajlar sağlamaktadır. Ancak sektörün yapısal özellikleri, faaliyet gösteren firma sayısı ve piyasa paylarının dağılımı, rekabet düzeyini doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de finansal kiralama sektörü özelinde, birleşmeler, satın almalar ve sektörde faaliyet gösteren kuruluş sayısındaki azalma, görece olarak piyasa yoğunlaşmasının arttığı ve potansiyel tekelleşme eğilimlerinin ortaya çıktığı şeklinde değerlendirilmektedir.

Çalışmada elde edilen CR4 oranının 50 eşik değer etrafında dalgalanması, sektörün yapısal olarak oligopolistik bir yapıya sahip olduğunu düşündürmektedir. Sektörde az sayıda büyük oyuncunun etkin olduğu ve bu firmalar arasındaki rekabetin belirleyici rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Ancak CR4 değerlerinin hiçbir yıl %70’in üzerine çıkmaması, sektörde tam anlamıyla tekeli bir yoğunlaşmanın söz konusu olmadığını, rekabetin dar bir çerçevede de olsa sürdüğünü göstermektedir.

CR8 oranlarına ilişkin bulgular ele alındığında sektörde rekabetin yalnızca az sayıdaki büyük oyuncu arasında gerçekleştiği, küçük firmaların ise sınırlı etkinliğe sahip olduğu bir yapı tespit edilmiştir. Bu durum, piyasanın istikrarlı ancak yeni oyuncular açısından da giriş engellerinin yüksek olduğu bir sektör profili çizmektedir.

CRn göstergeleri, yalnızca en büyük n firmanın pazar paylarını dikkate alırken; HHI tüm firmaların pazar payı dağılımını yansıttığı için daha kapsamlı bir ölçüm sunmaktadır. Bu nedenle, sektördeki küçük ölçekli firmaların sayısı ve pazar paylarının dağılımı gibi yapısal faktörlere bağlı olarak CRn ve HHI sonuçları zaman zaman farklı yönlerde yorumlanabilir. Bu durum, her iki göstergenin birlikte kullanılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yapılan bu çalışmada CR4, CR8 ve HHI göstergelerinin birlikte değerlendirilmesi, Türkiye’de finansal kiralama sektöründe yoğunlaşma eğiliminin aynı yönlü olmakla birlikte, piyasa yapısının sınıflandırılmasında farklı yoğunlaşma düzeylerine işaret ettiğini göstermektedir. Bu bulgu Chunikhin ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. CRn endeksleri en büyük firmalar arasındaki yoğunlaşmayı ölçerken HHI tüm firmaların pazar paylarının kareleri üzerinden hesaplanan ve bu yapısı gereği büyük firmalara küçük firmalara kıyasla daha fazla ağırlık atayan bir yoğunlaşma ölçütüdür (Bikker & Haaf, 2002b, s. 2206). Bu bağlamda çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle CR4 ve CR8 sektörde belli başlı firmaların piyasa

paylarının oldukça yüksek olduğunu ve bu nedenle piyasada belirgin bir yoğunlaşma eğilimi bulunduğunu göstermektedir. Buna karşın HHI ise d şuk düzeylerde seyretmekte ve daha dengeli bir piyasa yapısına işaret etmektedir. Bu durum, sektörde birkaç büyük firmanın güçlü konumda olmasına rağmen, piyasa paylarının orta ve küçük ölçekli firmalar arasında dağılmış olduğunu ve bu nedenle rekabetçi unsurların belirli ölçüde korunduğunu göstermektedir. Aynı zamanda Türkiye’de finansal kiralama sektöründe az sayıda büyük firmanın pazar paylarının birbirine görece yakın olması, bu firmalar arasında yoğunlaşma göstergelerini yükseltirken; buna karşın çok sayıda küçük firmanın faaliyet göstermesi de rekabetçi unsurların varlığını sürdürmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, yoğunlaşma ölçütlerinin farklı yapısal özellikleri yansıtması, sektörün rekabet düzeyinin tek bir göstergeyle değerlendirilmesinin yeterli olmayacağını ortaya koymaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda CR4 ve CR8 yoğunlaşma oranları, ilk dört ve sekiz firmanın toplam piyasa paylarının yüksek düzeylerde seyrettiğine ve bu firmaların sektörde belirleyici aktörler haline geldiğine dikkat çekmektedir. Bu durum, sektördeki yoğunlaşmanın yüksek düzeyde olduğunu ve rekabetin belirli ölçüde sınırlanabileceğini düşündürmektedir. Buna karşın, HHI değerleri ele alındığında, bu değerlerin incelenen dönem boyunca 1000 düzeyinin altında kaldığı gözlemlenmiştir. Bu gösterge, yapısı gereği sektördeki tüm firmaların piyasa paylarını dikkate almakta ve bu nedenle piyasa paylarının dağılımına ilişkin daha ayrıntılı bir görünüm sunarak rekabetçi çevrenin varlığını sürdürdüğüne işaret etmektedir. HHI değerlerinin d şuk düzeylerde kalması, piyasanın yalnızca birkaç büyük firma tarafından değil, aynı zamanda çok sayıda küçük ve orta ölçekli firma tarafından da paylaşıldığını ve sektördeki rekabetçi unsurların tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir. Sonuç olarak bu üç göstergenin birlikte değerlendirilmesi, Türkiye’de finansal kiralama sektöründe birkaç büyük firmanın belirleyici olduğu oligopolistik bir piyasa yapısının varlığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sektörde ne tam rekabet koşullarının sağlandığı ne de yoğunlaşmanın tam tekel düzeyine ulaştığı söylenebilir. Çalışmanın sonuçları rekabetçi unsurların kısmen varlığını sürdürdüğüne işaret etmektedir. Dolayısıyla sektörün rekabet dinamiklerinin yalnızca yoğunlaşma oranları ile değil, aynı zamanda farklı yapısal göstergelerle birlikte analiz edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgular, finansal kiralama sektörü için yapılan önceki ulusal ve uluslararası çalışmalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Morgan ve diğerleri (1980) ve Yusupova (2004)’ n çalışmaları ile Türkiye’de gerçekleştirilen önceki alışmalar (Akel vd., 2010; Bıtrak, 2022; Meriç & şıkyazar, 2020) da sektörün oligopolistik bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

Bu çalışmada 2013-2024 yılları arasında hesaplanan HHI değerleri, tüm dönem boyunca 900'ün altında ya da yakınında kalmış ve yoğunlaşmanın sürekli olarak düşük düzeyde seyrettiğini ortaya koymuştur. Ancak Bıtrak'ın (2022) bulguları dönemsel dalgalanmalara işaret ederken, bu çalışmada daha istikrarlı ve sürekli bir düşük yoğunlaşma eğilimi tespit edilmiştir. Bu yönüyle, mevcut çalışma sektörün rekabetçi yapısını zaman içerisinde daha net ve tutarlı bir biçimde göstermektedir. Bununla birlikte her iki çalışmada da finansal kiralama sektörünün tam anlamıyla yoğunlaşmış bir yapıya sahip olmadığı görülmektedir.

Türkiye'deki finansal kiralama sektörüne ilişkin yapılan analizden elde edilen sonuçlar, sektörde rekabetin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için belirli düzenleyici önlemlerin alınmasının önemini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, politik karar alıcıların ve düzenleyici kurumların, sektördeki rekabeti teşvik edici önlemleri sürdürmesi, özellikle yeni girişimlerin önünü açacak yapısal düzenlemelere öncelik vermesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla finansal kiralama sektörüne yeni firmaların girişini teşvik eden ve bu firmaların sektöre katılımı engellemeyecek düzenlemeler getirilmelidir (Garcia, 2024, ss. 4-5). Sektörde faaliyet gösteren firmalar arasındaki birleşme ve devralma işlemleri, maliyet etkinliğinin artırılması, ürün kalitesinin yükseltilmesi ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi gibi çeşitli ekonomik avantajlar sunabilmektedir. Ancak bu tür işlemler, özellikle ilgili firmaların piyasa gücünü önemli ölçüde artırması durumunda, tekelleşmeye zemin hazırlayarak hakim durumun oluşmasına veya mevcut hakimiyetin güçlenmesine yol açabilir. Bu da piyasa rekabetinin azalmasına, fiyatların yüksek tutulmasına ve tüketici refahının uzun vadede olumsuz etkilenmesine neden olabilecek ciddi riskler barındırmaktadır (Rekabet Kurumu, 2025). Bu noktada finansal kiralama sektöründe büyük firma birleşmeleri ve satın almaları Rekabet Kurumu tarafından denetlenmeli, CR4 veya HHI eşliğinin üzerine çıkacak yapılara sınırlamalar getirilmelidir. Bunların yanında vergi ve finansman destekleri ile küçük oyuncular güçlendirilmeli ve rekabetin artırılması sağlanmalıdır.

Son olarak yapılan bu çalışmada pazar payını hesaplamak için firmaların esas faaliyet gelirleri kullanılmıştır. Bu gelir, kiralama faaliyetlerinden elde edilen yıllık toplam tutarı göstermektedir. Esas faaliyet gelirlerinde önceki yıllardan gelen sözleşmelerin payı olsa da tüm firmalar benzer raporlama yaptığı için karşılaştırma açısından uygun olduğu düşünülmüş ve önceki çalışmalarla da desteklenmiştir. Bununla birlikte, bu yaklaşımın bir sınırlılığı olarak, belirli bir yıla ilişkin yeni yapılan sözleşmelerin büyüklüğü yerine, o yıl içinde tahakkuk eden toplam kira gelirinin dikkate alındığı göz önünde bulundurulmalıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda ise yapılan yeni sözleşme büyüklükleri, ilk kira bedelleri veya işlem sayıları gibi daha ürün-temelli veya kontrat bazlı mikro verilere erişimin sağlanması durumunda, pazar payı hesaplamalarının daha

hassas şekilde yapılabilereği ve gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Etik Bildirim: sbfdergi@politics.ankara.edu.tr

Benzerlik Denetimi: Tamamlandı.

ıkar atışması Beyanı: Yazar(lar) bir çıkar atışması beyanında bulunmamıştır.

Kaynakça

- Akel, V., Ergül, N., & Dumanoglu, S. (2010). İMKB’de işlem gören finansal kiralama şirketlerinin 2005-2008 dönemi finansal performanslarının değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 28(1), 271-292.
- Akel, V., Torun, T., & Aksoy, B. (2016). Türkiye’de hayat dışı sigortacılık sektöründe k rlılık, sermaye yapısı ve yoğunlaşma ilişkisine yönelik ampirik bir uygulama. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 5(5), 1-15. <https://doi.org/10.20525/ijfbs.v5i5.636>
- Apan, M. (2020). Gayrimenkul yatırım ortaklıklarının piyasa yapısı ve yoğunlaşma düzeylerinin analizi: Borsa İstanbul’dan kanıtlar. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18( zel Sayı), 235-250. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.596856>
- Autor, D., Dorn, D., Katz, L. F., Patterson, C., & Reenen, J. V. (2017). Concentrating on the fall of the labor share. *American Economic Review*, 107(5), 180-185. <https://doi.org/10.1257/aer.p20171102>
- Balkan, İ. (2024). Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün gelişimi ve piyasa yapısının analizi. *Journal of Islamic Research*, 35(1), 92-109. <https://doi.org/10.62862/isar.2024-101443>
- Barjaktarović, L., Filipović, S., & Dimić, M. (2013). Concentration level of the banking industry in CEE countries. *Industrija*, 41(3), 39-54. <https://doi.org/10.5937/industrija41-4712>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2025a). *Finansal kiralama şirketleri*. <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/78>.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2025b). *Finansal kiralama sektörü verileri*. <https://www.bddk.org.tr/BultenAylıkBdmk/tr/>.
- Benzid, Y., & Chermat, I. (2023). Market concentration metrics and their impact on banking competitiveness: A comprehensive analysis. *Journal of Studies in Economics and Management*, 6(2), 371-387.
- Bitrak, O. (2022). Türkiye’de finansal kiralama sektörünün piyasa yoğunlaşma analizi. *Bing l Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 441-470. <https://doi.org/10.33399/biibfad.1172870>
- Bikker, J. A., & Haaf, K. (2002a). Measures of competition and concentration in the banking industry: A review of the literature. *Economic & Financial Modelling*, 9(2), 53-98.

- Bikker, J. A., & Haaf, K. (2002b). Competition, concentration and their relationship: An empirical analysis of the banking industry. *Journal of Banking & Finance*, 26(11), 2191-2214. [https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(02\)00205-4](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(02)00205-4)
- Burucu, H., & Contuk, F. Y. (2016). Türk gayrimenkul yatırım ortaklıklarında rekabet yapısı. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 615, 89-100.
- Chunikhin, S. A., Kuzmin, E. A., & Pushkareva, L. V. (2019). Studying the banking industry's stability through market concentration indices. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 6(4), 1663-1679. [http://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4\(8\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4(8))
- Deelen, L., Dupleich, M., & Berold, R. (2003). *Leasing for small and micro enterprises: A guide for designing and managing leasing schemes in developing countries*. ILO Publications.
- Durlauf, S. N., & Blume, L. E. (2016). *The new palgrave dictionary of economics*. Palgrave Macmillan.
- Finansal Kurumlar Birliği. (2025a). *Finansal kiralama*. <https://www.fkb.org.tr/sektorler/finansal-kiralama/>.
- Finansal Kurumlar Birliği. (2025b). *Finansal kiralama özet finansal veriler*. <https://www.fkb.org.tr/raporlar-ve-yayinlar/raporlar/finansal-kiralama-sektor-raporlari/>.
- Finansal Kurumlar Birliği. (2025c). *Birlik faaliyet raporları*. <https://www.fkb.org.tr/raporlar-ve-yayinlar/raporlar/birlik-faaliyet-raporlari/>.
- Garcia, A. (2024). Legal basis for introducing new types of leasing services. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 6(08), 1-6.
- Hall, M., & Tideman, N. (1967). Measures of concentration. *Journal of the American Statistical Association*, 62(317), 162-168. <https://doi.org/10.1080/01621459.1967.10482897>
- Hazar, A., Sunal, O., Babuşçu, Ş., & Alp, Ö. S. (2017). Türk bankacılık sektöründe piyasa yoğunlaşması: 2001 krizi öncesi ve sonrasının karşılaştırılması. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(107), 42-68. <https://doi.org/10.33203/mfy.307173>
- İğdeli, A., & Bakırtaş, İ. (2019). Türkiye hayat sigortası piyasasında yoğunlaşma ile etkinlik arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 825-839. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.597964>
- Kara, S., & Kara, H. T. (2020). Bireysel emeklilik sistemine analitik bakış: Yoğunlaşma ve yapısal kırılma analizi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 10(2), 333-352. <https://doi.org/10.32331/sgd.840714>
- Khan, S. J. M. (2014). Concentration in Southeast Asia banking. *American Journal of Economics*, 4(3), 150-158. <https://doi.org/10.5923/j.economics.20140403.03>
- Kramaric, T. P., & Kitic, M. (2012). Comparative analysis of concentration in insurance markets in new EU member states. *International Journal of Social, Behavioral, Educational Economic, Business and Industrial Engineering*, 6(6), 1322-1326.
- Meriç, E., & Şıkıyazar, L. (2020). Türkiye'de finansal kiralama sektörüne ilişkin yoğunlaşmanın analizi. M. Kılıç (Ed.), *Derlemeler: İktisadi ve idari bilimler alanyazın I* (ss. 296-311), Beta Yayınevi.
- Merrill, T. W. (2020). The economics of leasing. *Journal of Legal Analysis*, 12, 221-272. <https://doi.org/10.1093/jla/laaa003>
- Mevzuat. (1985). *Finansal kiralama kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3226.pdf>.
- Miller, M. H., & Upton, C. W. (1976). Leasing, buying and the cost of capital services. *The Journal of Finance*, 31(3), 761-786. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1976.tb01922.x>
- Morgan, E., Lowe, J., & Tomkins, C. (1980). The UK financial leasing industry: A structural analysis. *The Journal of Industrial Economics*, 28(4), 405-425.

- Naldi, M., & Flamini, M. (2014). The CR4 index and the interval estimation of the Herfindahl-Hirschman index: An empirical comparison. <https://hal.science/hal-01008144v1/file/NF-SSRN-2014.pdf>.
- Öksüzler, O., & Bayır, M. (2014). Türk bankacılık sektörü rekabet yapısı ve Avrupa Birliği ile karşılaştırması. *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(1), 94-112.
- Pavic, I., Galetic, F., & Piplica, D. (2016). Similarities and differences between the CR and HHI as an indicator of market concentration and market power. *British Journal of Economics, Management & Trade*, 13(1), 1-8.
- Rekabet Kurumu. (2025). *Birleşme/devralma (yoğunlaşma) kontrolü*. [https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Rekabet-savunuculuğu/rekabet-hukuku/rekabet-hukununun-esasları/birleşme-/devralma-\(yoğunlaşma\)-kontrolü](https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Rekabet-savunuculuğu/rekabet-hukuku/rekabet-hukununun-esasları/birleşme-/devralma-(yoğunlaşma)-kontrolü).
- Repková, I., & Stavárek, D. (2014). Concentration and competition in the banking sector of Turkey. *Amfiteatru Economic*, 16(36), 625-640.
- Rhoades, S. A. (1993). The Herfindahl-Hirschman index. *Federal Reserve Bulletin*, 79(3), 188-190.
- Skuflic, L., Galetic, F., & Greguric, B. (2011). Liberalization and market concentration in the insurance industry: Case of Croatia. *Economic Review: Journal of Economics and Business*, 09(2), 61-75.
- Thomas, W. L., & Carson, R. B. (2011). *The American economy: How it works and how it doesn't*. M. E. Sharpe Inc.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2018). *Yıllık ekonomik rapor – 2018*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/10/YILLIK-EKONOM%C4%B0K-RAPOR-2018-e.pdf>.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Sanayi ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşma - 2015*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sanayi-ve-Hizmet-Sektorlerinde-Yogunlasma-2015-24867>.
- Uysal, E., & Özütürk, B. (2011). Türk menkul kıymet yatırım fonu sektöründe yoğunlaşma. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 47, 273-285.
- Yayla, M. (2007). Türk bankacılık sektöründe yoğunlaşma ve rekabet: 1995-2005. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 1(1), 35-59.
- Yusupova, A. (2004). Lease market structure in Russia: Concentration and market power. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=587703.